

o zahradnictví a dovozu (středomořských?) rostlinných druhů. Doklady předpokládaného sladovnictví a konzumace piva chybějí, nelze ale vyloučit, že vzaly za své ve výplni odpadního objektu.

Obrázek hygienických poměrů významně doplňují parazitologické nálezy, o nichž pojednává kapitola sedmá (*A. Staskiewicz: Parasiten aus der „Grosen Latrine“ und ihre Aussagen zur Hygiene in der Zeit um 1500, 149–152*). Spodní vrstvy jímký vydaly doklady o existenci škrkavky dětské, bičíkovců, tasemnice, motolice jaterní atd.

Osmá kapitola (*H. Wanderwitz: Zur Entwicklung des Regensburger Wirtshauswesens in Spätmittelalter und früher Neuzeit, 153–164*) vychází při nástinu vývoje hostinských a výčepních zařízení z nečetných městských privilegií, daňových soupisů a dochovaných ustanovení městské rady 13.–15. stol. Autor konstatuje překvapivou absenci písemných dokladů pro existenci hostinců ve městě, které bylo významným tržním centrem profitujícím z dálkového obchodu. Dále se zabývá ustanoveními rady města ohledně regulace poměrů v těchto zařízeních. Písemné prameny funkci domu na Auergasse 10 jako hostince nevylučují, avšak ani nepotvrzují.

Na odlišné kulturně historické souvislosti odkazuje kapitola devátá (*W. Hartinger: Wallfahrt und Pilgerwesen im spätmittelalterlichen Regensburg bis ins frühe 16. Jahrhundert, 165–176*), jež se zabývá formami křesťanské laické zbožnosti vrcholného a pozdního středověku a náboženskými poutěmi jako projevy duchovních hnutí (mód) uctívajících ostatky svatých. Poutnická mušle, růžencové perly a s nimi související výrobní odpad ve výplni jímký odrážejí jednu z etap poutnictví svázanou s horlivým uctíváním sv. Emmerama či Panny Marie v 1. pol. 16. stol.

Otázky nálezového prostředí a vypovídací hodnoty nálezového souboru pak diskutuje kapitola desátá (*A. Boos: Bemerkungen zur der „Grosen Latrine“ und ihrem Fundmaterial, 177–185*). Vedle problémů s časovým zařazením souboru (na základě mincovních nálezů kladen do 15. a 1. pol. 16. stol.) a dobou vzniku objektu (snad konec 14. stol.) se potýká především s problematickou otázkou, do jaké míry je sociálně indikační hodnota posuzované hmotné kultury slčitelná s koncepcí „hostinské kultury“ a nakolik se liší od běžné výbavy měšťanských domácností na přelomu pozdního středověku a raného novověku. S tím úzce souvisí interpretace funkce odpadního objektu, a tedy i celého domu, která v tomto případě není samozřejmá, zůstává ale pravděpodobným řešením.

Ondřej Wolf

Č. Červený – V. Komárek – O. Štěrba: Koldův atlas veterinární anatomie. Avicenum – Grada Publishing, Praha 1999. 704 str., 308 tab.

Velkým pomocníkem pro všechny zájemce o anatomii a morfologii domácích zvířat je publikace „Koldův atlas veterinární anatomie“. Atlas je dílem zkušených odborníků: prof. MVDr. Čeněk Červený, CSc. (VFU Brno), prof. MVDr. Vladimír Komárek CSc. (ČZU Praha) a prof. MVDr. Oldřich Štěrba, DrSc. (VFU Brno). Vznikl na počest zakladatele české veterinární anatomie prof. MVDr. Jana Koldy, DrSc. (1895–1958). Původní atlas J. Koldy (*Srovnávací anatomie zvířat domácích*) byl prvně vydán vlastním nákladem roku 1936 v Brně.

Koldův atlas veterinární anatomie je vybaven 308 tabulemi. Jedna tabule obsahuje obvykle více nákresů (většinou černobílé, některé jsou řešeny i barevně). Celkem má atlas 10 kapitol. První popisuje části a krajiny těla, další kapitoly se již zabývají jednotlivými soustavami (kosterní, svalová, trávicí, nervová atd.). Například druhá kapitola popisuje na 77 stranách a 50 tabulích kosterní soustavu. Užitečné jsou (zejména pro archeozoology) původní údaje o prořezávání jednotlivých zubů savců. Popisovány a graficky znázorňovány jsou všechny anatomické části běžných domácích zvířat, tj. koně, skotu, prasete, psa, kozy, z ptáků kura, kachny a holuba. Naprosto převažují obrazy a jejich popisy, text zaujímá pouze asi 5 % prostoru publikace. V závěru je přiložen krátký anatomický slovníček. Je třeba zdůraznit, že atlas zobrazuje jednotlivé anatomické části věrohodně, přesně a vědecky správně s použitím platné latinské terminologie.

Srovnáme-li původní atlas J. Koldy s recenzovaným atlasem, je evidentní zestručnění. Například jen první díl „Koldy“ zabývající se opornou soustavou (I. Část obecná, II. Nauka o kostech a chrupavkách) představuje 914 stran a 301 obrazů, v porovnání se 77 stranami kapitoly 2 u atlasu Červeného et al. (počet obrázků zůstává zhruba stejný). Publikace z roku 1936 je také jinak řešena: text zde převažuje nad obrazy, a kniha tak představuje zároveň rozsáhlé vědecké pojednání a slouží i jako učebnice.

Koldův atlas veterinární anatomie je přehledným a podrobným pomocníkem při studiu kterékoli z tělních soustav, které přibližuje především za pomoci přesného zobrazení. Je vhodnou pomůckou pro studenty veterinárního lékařství i zoologie, pro vědecké pracovníky zabývající se anatomii a srovnávací morfologií (včetně archeozoologů) a díky své přehlednosti i pro laické zájemce.

René Kyselý

František Kubů – Petr Zavřel: Der Goldene Steig. Historische und archäologische Erforschung eines bedeutenden mittelalterlichen Handelsweges. 1. Die Strecke Prachatitz – Staatsgrenze. Vydal Verein für Ostbairische Heimatforschung Passau spolu s Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích a Prachatickým muzeem v Prachaticích, *Passau 2001*. 191 str. s četnými kresbami, mapkami, plány a černobílými i barevnými fotografiemi.

Terénní výzkum dálkových stezek a komunikací obecně, dříve většinou opomíjený, patří mezi významné fenomény současné archeologie. Stačí připomenout např. řadu studií ze severních Čech (např. *Velínský – Černá 1990; Velínský 1992; Černá 1998*), jižní Moravy (např. *Měřínský – Zumpfe 1998*) nebo rozvíjející se prospekci stezek mezi Bavorskem západními Čechami (např. *Široký – Nováček 1998; Hofinger 2002*). Mezi regiony s pokročilým výzkumem dávných komunikací lze počítat i jižní Čechy. Zasloužili se o to zejména historik František Kubů a archeolog Petr Zavřel, kteří se již od počátku 90. let intenzivně věnují výzkumu nejznámější jihočeské středověké cesty – Zlaté stezky. Dílčí výsledky své práce publikovali již autoři v řadě periodik (viz zejména články a studie v periodikách *Zlatá stezka, Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen, Archaeologia historica* aj.), souhrn výsledků výzkumu první ze tří větví Zlaté stezky pak dostali čtenáři do rukou nyní v monografické formě.

Kniha přináší komplexní pohled na českou část východní trasy Zlaté stezky, označovanou jako prachatická větev. Kombinací archeologických, historických a geodetických metod se autorům podařilo získat ucelený obraz o této komunikaci, který výrazně překonává všechny předchozí práce na toto téma. Publikace ovšem zaujme i po stránce formální – text je doprovázen řadou kvalitních kreseb, plánek, mapek a fotografií. K výbavě patří i složený plán celé stezky od Prachatic po státní hranice.

Po stránce obsahové je kniha rozdělena do dvou základních částí. První seznamuje čtenáře se základními fakty o Zlaté stezce jako celku, druhá část pak pojednává přímo o prachatické větvi. V první kapitole je přehlednou formou shrnuto celkové komunikační schéma Zlaté stezky (s. 9–11), přičemž všechny hlavní trasy a nejdůležitější stanice jsou zakresleny v připojené mapce. Následuje pasáž o dosavadní literatuře a hlavních písemných pramenech k tématu (s. 12–20). Poměrně obsáhlá je kapitola, věnovaná přehledu historického vývoje Zlaté stezky (s. 21–33). První písemné zprávy pocházejí z 11. a 12. století, ke značnému rozvoji pak dochází zejména ve 14.

století. Po dočasném úpadku v důsledku husitských válek nastává „zlatý věk“ této komunikace, který s sebou přinesl nebyvalý rozkvět celé oblasti. Zásadní zlom pak přináší 17. století, kdy třicetiletá válka a přenesení obchodu se solí na trasu Linec – České Budějovice znamenají postupný zánik Zlaté stezky.

Podstatná část knihy je ovšem věnována přímo prachatické větvi Zlaté stezky. Za povšimnutí stojí hned první kapitola této části, která pojednává o otázkách využívání této komunikace již v pravěku (s. 34–39). Autoři zde shrnují všechny známé nálezy z okolí prachatické větve, přičemž některé jsou zde i vyobrazeny. Na tomto místě je třeba upozornit na jeden chybně uvedený údaj: v textu (s. 38) i v popisku pod obrázkem (s. 37) jsou popsány dvě mladobronzové etážovité nádoby z Prachatic, ve skutečnosti se však jedná o jeden nález (viz *Parkman 1997*). Na základě provedené analýzy dospívají autoři k názoru o možném využití této komunikace alespoň v některých pravěkých epochách, i když důkazy jsou jen nepřímé.

Jádro práce tvoří popis a dokumentace všech stávajících reliktních prachatické větve Zlaté stezky. Nejprve se autoři zaměřili na předpokládanou nejstarší trasu této stezky, vedoucí z Libínského Sedla na Zbytiny, Pěknou a Stožec (s. 40–45). Tato komunikace sice zanikla již před rokem 1359, dodnes je z ní však zachováno několik terénních útvarů. V následující kapitole je popsána pracovní metoda výzkumu reliktních prachatické větve (s. 46–49). Autoři rozdělili celou její trasu od Prachatic po státní hranice na třináct úseků, každému z nich je věnována samostatná kapitola (s. 50–172). V rámci těchto kapitol je však pojednáno nejen o samotných terénních reliktech, ale také o dějinách jednotlivých obcí a staveb, o několika hradech (Hus, Stožecká skála), o vojenském opevnění u Volar, o meznících apod. Na řadě míst využívají autoři výsledků mnoha archeologických výzkumů – připomeňme např. výzkum hrádku na Stožecké skále (1991), výzkum městského opevnění v Prachaticích (1993), sondáže úvozových cest v tzv. Blažejovickém systému (1998), dokumentaci řezu v Albrechtovicích (1998) aj. Některé výzkumy a nálezy jsou zde publikovány vůbec poprvé. Pozornost je věnována také ojedinělým nálezům, které autoři získali pomocí detektoru kovů, samostatný exkurs je pak věnován nálezům železných podkov a jejich kompletnímu soupisu.

Závěr knihy (s. 173) je věnován aktivitám několika posledních let, které vedou k postupnému ožívání tradic Zlaté stezky – upozornit lze např. na vytvoření značené naučné stezky nebo pochody soumarů z Pasova do Prachatic. Publikaci uzavírá